

ISSN 2695-1584 (Print)
ISSN 2695-1592 (Online)
DOI:10.52058/2708-7530-2024-5(36)

VĚDA A PERSPEKTIVY

No 5(36)
2024

ISSN 2695-1584 (Print)

ISSN 2695-1592 (Online)

DOI: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2024-5\(36\)](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2024-5(36))

Věda a perspektivy

Nº 5(36) 2024

Praha, České republika
2024

Multidisciplinární mezinárodní vědecký magazín "Věda a perspektivy" je registrován v České republice. Státní registrační číslo u Ministerstva kultury ČR: E 24142. № 5(36) 2024. str. 424

Zveřejněno rozhodnutím akademické rady Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. (zápis č. 118/2024 ze dne 21. Směť 2024)

Vydavatel:

Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. , Česká republika
International Economic Institute s.r.o. Praha, České republika se sídlem V Lázních 688,
Jesenice 252 42
IČO 03562671 Praha, České republika
zastoupen Mgr. Markétou Pavlovou

Časopis vychází v rámci práce vydavatelské skupiny „Scientific Perspectives“ a s vědeckou podporou: veřejné organizace „Ukrainian Assembly of Doctors of Sciences in Public Administration“, veřejné organizace „Association of Scientists of Ukraine“, Institut filozofie a sociologie Ázerbájdžánu Národní akademie věd (Baku, Ázerbájdžán)

Časopis je zařazen do mezinárodní vědeometrické databáze Index Copernicus (IC), mezinárodního vyhledávače Google Scholar a do mezinárodní vědeometrické databáze Research Bible

Šéfredaktor:
Karel Nedbálek - doktor
práv, docent (Zlín, Česká
republika)

Zástupce šéfredaktora:
Markéta Pavlova - ředitel,
Mezinárodní Ekonomický
Institut (Praha, České
republika)

Dina Dashevskaya - geolog,
geochemik Praha, Česká
republika (Jeruzalém, Izrael)

Členové redakční rady:

Humeir Huseyn Achmedov - doktor pedagogických věd, profesor (Baku, Ázerbájdžán)
Iryna Zhukova - kandidátka na vědu ve veřejné správě, docentka (Kyjev, Ukrajina)
Jurij Kijkov - doktor informatiky, dr.h.c. v oblasti rozvoje vzdělávání (Teplice, Česká republika)
Vladimír Bačičin - docent ekonomie (Bratislava, Slovensko)
Peter Ošváth - docent práva (Bratislava, Slovensko)
Dina Dashevsky - geolog, geochemik Praha, Česká republika (Jerusalem, Izraeli)
Yevhen Romanenko - doktor věd ve veřejné správě, profesor, ctěný právník Ukrajiny (Kyjev, Ukrajina)
Oleksandr Datsiy - doktor ekonomie, profesor, čestný pracovník školství na Ukrajině (Kyjev, Ukrajina)
Badri Getchbaya - doktor ekonomie, profesor, docent na Batumi State University. Shota Rustaveli (Gruzie)
Laila Achmetová - doktorka historických věd, profesorka politologie, profesorka UNESCO, mezinárodní žurnalistiky a médií na žurnalistické fakultě Kazašské národní univerzity (KazNU), al-Farabi (Kazachstán)
Oleksandr Nepomnyashy - doktor věd ve veřejné správě, kandidát ekonomických věd, profesor, řádný člen Vysoké školy stavební Ukrajiny (Kyjev, Ukrajina)
Michał Tomasz - doktor věd, docent katedry geografie regionálního rozvoje, University of Gdańsk (Polsko)

Články jsou vyvěšeny v redakci autora. Za obsah a pravopis zaslaných materiálů odpovídají autoři

OBSAH

SÉRIE “Ekonomika”

Yeva Telebenieva <i>THE ROLE OF CONSUMER PSYCHOLOGY IN MARKETING STRATEGIES</i>	9
Serhii Voitko, Anna Kukharuk, Olena Korohodova <i>AN INTERNATIONAL COOPERATION-BASED APPROACH TO ASSESSING THE RECREATIONAL POTENTIAL OF THE DANUBE REGION TERRITORIES</i>	18
Андрій Шевчук <i>ЦИФРОВА РЕВОЛЮЦІЯ В УПРАВЛІННІ БІЗНЕС ПРОЦЕСАМИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ БІЗНЕСУ</i>	28

SÉRIE “Veřejná správa”

Владислав Довгань <i>СУТНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ</i>	41
Юлія Кобиліна <i>УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ</i>	51
Даніїл Коцупал <i>ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ СУБ'ЄКТІВ ЛОБІЗМУ: ДОСВІД ПРОВІДНИХ КРАЇН СВІТУ ТА СПЕЦИФІКА УКРАЇНИ</i>	63
Андрій Ломакін <i>ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДОСТУПУ ДО МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ НАЛЕЖНОЇ ЯКОСТІ В СВІТЛІ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ</i>	81
Олег Нестеров <i>ІНТЕГРАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИЧНИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ОБОРОНОЗДАТНОСТІ ДЕРЖАВИ</i>	91

Зоя Пестовська, Тетяна Зайцева, Катерина Плахутіна 104
*ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА
ПРОГНОЗУВАННЯ ЙОГО ФІНАНСОВОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМИ І
ПЕРСПЕКТИВИ*

Володимир Стець 121
*ТЕОРЕТИЧНИЙ ПІДХІД ДО УДОСКОНАЛЕННЯ ПОБУДОВИ
СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ КІБЕРБЕЗПЕКОЮ
УКРАЇНИ НА ОСНОВІ КОНЦЕПЦІЇ РІЗНОМАНІТНОСТІ ЕШБІ*

SÉRIE “Právní vědy”

Mykhailo Noniak 148
*HISTORICAL AND PHILOSOPHICAL APPROACH TO THE RIGHT TO
PEACE*

Дмитро Любезніков 158
*ПОЗОВНА ФОРМА ЯК УМОВА ДОСУДОВОГО ВІДШКОДУВАННЯ
ШКОДИ ЗАПОДІЯНОЇ ВНАСЛІДОК ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО
ПРАВОПОРУШЕННЯ*

SÉRIE “Pedagogika”

Mariia Bilan 168
*CROSS-CULTURAL TEACHERS’ TRAINING TO WORK WITH
MIGRANT STUDENTS*

Світлана Алексєєва, Олександр Стешенко 178
*ПРОФЕСІЙНА КАР’ЄРА ЯК СУЧАСНИЙ ФЕНОМЕН УСПІШНОСТІ:
ВІД ПЛАНУВАННЯ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ*

**Марина Демиденко, Сергій Сога, Володимир Добровольський,
Олена Підвальна** 189
*ІНТЕГРОВАННИЙ ПІДХІД ДО ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ
ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД БОЙОВИХ ДІЙ*

Микола Пічкур 197
*МОДЕЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ПІДГОТОВКИ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ*

Тетяна Саєнко 211

*ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВА ПРОГРАМА
ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННСВИХ НАВИЧОК У
ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З СИНДРОМОМ ДАУНА*

Станіслав Сібаров 221

*ШКОЛА ГУМАНІТАРНОЇ ПРАЦІ ЯК АВТОРСЬКА ШКОЛА НОВОЇ
ОСВІТНЬОЇ КОНЦЕПЦІЇ УКРАЇНИ*

Наталія Тацієнко 232

ПРОЄКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКСКУРСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

SÉRIE “Psychologie”

Євгенія Калюжна, Наталія Лісова, Дар’я Зінченко 242

*САМОАКТУАЛІЗАЦІЯ ТА САМОРЕАЛІЗАЦІЯ: СПІВВІДНОШЕННЯ
І ВЗАЄМОЗВ’ЯЗОК ІЗ САМООЦІНКОЮ У КОНТЕКСТІ
ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ*

Юрій Підлісний 255

*ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ПРОБЛЕМИ РЕГУЛЯЦІЇ
АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ КОМБАТАНТІВ*

SÉRIE “Informační a telekomunikační technologie”

Наталія Саєнко 267

*ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА АНАЛІТИКИ
ДАНИХ ДЛЯ ПЕРЕДБАЧЕННЯ АВАРІЙ НА ВИРОБНИЦТВІ ТА
ЗАПОБІГАННЯ НЕЩАСНИМ ВИПАДКАМ*

SÉRIE “Filologie”

Світлана Шуляк, Ігор Дегрик 278

*МОВНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЧАСУ І ПРОСТОРУ В ТЕКСТАХ
УКРАЇНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ*

SÉRIE “Zeměpisné vědy”

Михайло Мельнийчук, Лариса Чижевська, Юрій Білецький, Сергій Полянський, Олег Мельник, Віталій Соловей, Роман Качаровський, Сергій Ковальчук 286
*ЗИМНІВСЬКА ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ:
ПРИРОДНИЙ РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ В УМОВАХ
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ*

Ірина Нетробчук, Зоя Карпюк, Валентина Стельмах, Сергій Ковальчук, Роман Качаровський, Артем Василюк, Вадим Олексюк, Віталія Судимак 302
*КЛІМАТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ПОВЕРХНЕВОГО
СТОКУ У МЕЖАХ КОПАЧІВСЬКОЇ ТГ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ*

SÉRIE “Ekologie”

Людмила Герасимчук, Ірина Пацева, Руслана Валерко 319
*ЕФЕКТИВНІСТЬ СФЕРИ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ В РОЗРІЗІ
РЕГІОНІВ УКРАЇНИ*

SÉRIE “Historické vědy”

Vladyslav Saveliev 334
*HIGH TECHNOLOGIES AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE
MANUFACTURING SECTOR AND AGRICULTURE IN INDIA*

SÉRIE “Počítačová vědy”

Bohdan Nedashkivskyi 347
HIERARCHICAL MULTI-LABEL CLASSIFICATION

Serhii Nedashkivskyi 357
*USING CONVOLUTIONAL NEURAL NETWORKS FOR SOLVING
PROBLEMS OF OBJECT DETECTION*

SÉRIE “Technické vědy”

Василь Борин, Лідія Фешанич, Ростислав Скрип'юк 367
*СИНТЕЗ ТА МОДЕЛЮВАННЯ СИСТЕМИ АВТОМАТИЧНОГО
КЕРУВАННЯ ПРОЦЕСОМ ВИДОБУВАННЯ ГАЗУ*

SÉRIE “Zemědělství”

- Оксана Житомирець, Іванна Смульська, Галина Дутова, 379**
Світлана Михайлик, Марина Дорошенко
ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ТА СТІЙКОСТІ СОПТІВ
ЯЧМЕНЮ ОЗИМОГО (HORDEUM VULGARE L.) В РІЗНИХ
ГРУНТОВО-КЛІМАТИЧНИХ ЗОНАХ УКРАЇНИ

SÉRIE “Biologie”

- Аліна Стасенко, Юрій Діброва 391**
ІМУННИЙ СТАТУС ТА ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ
ІМУНОГРАМИ

SÉRIE “Kultura”

- Ірина Кабанова 401**
КУЛЬТУРОТВОРЧА ЗНАЧУЩІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ЛУГАНСЬКОГО
ОБЛАСНОГО ЦЕНТРУ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ,
КУЛЬТУРНИХ ІНІЦІАТИВ І КІНОМИСТЕЦТВА

SÉRIE “Řízení”

- Галина Рачинська, Єлизавета Мороз 412**
ВИКЛИКИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МАЛОГО
ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ У ЧАС ВІЙНИ

ДОРОГІ КОЛЕГИ!

Вітаю авторську та читацьку аудиторію, а, також, наукових партнерів міжнародного журналу “Věda a perspektivy” із виходом його чергового номеру.

Щомісячний випуск видання є важливим індикатором посилення рівня розвитку науково-освітньої діяльності в Україні та забезпечення транспарентності фахового дискурсу на міжнародному рівні.

Переконана, що вміщені публікації на сторінках журналу зацікавлять науковців, сприятимуть поглибленню теоретико-методологічних засад науки, а отже, наукові дискусії на шпальтах журналу “Věda a perspektivy” продовжаться.

Щиро бажаю міцного здоров'я, щастя, миру, сімейної злагоди, благополуччя та безлічі нових професійних ідей і здобутків!

З повагою,

**директор Видавничої групи «Наукові перспективи»,
кандидат наук з державного управління, доцент,
Лауреат премії Президента України для молодих вчених,
Лауреат премії Верховної Ради України
молодим ученим**

Ірина Жукова

SÉRIE “Psychologie”

[https://doi.org/10.52058/2695-1592-2024-5\(36\)-242-254](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2024-5(36)-242-254)

Євгенія Калюжна

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри практичної психології
факультет психології, соціальної роботи та спеціальної освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка,
Київ, Україна,
<https://orcid.org/0000-0003-0735-2247>*

Наталія Лісова

*викладач кафедри практичної психології
факультет психології, соціальної роботи та спеціальної освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка,
Київ, Україна,
<https://orcid.org/0009-0000-3727-6500>*

Дар'я Зінченко

*магістрант кафедри практичної психології,
факультет психології, соціальної роботи та спеціальної освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
Київ, Україна,
<https://orcid.org/0009-0005-2032-9334>*

САМОАКТУАЛІЗАЦІЯ ТА САМОРЕАЛІЗАЦІЯ: СПІВВІДНОШЕННЯ І ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ІЗ САМООЦІНКОЮ У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Анотація. Стаття присвячена комплексному аналізу процесів самоактуалізації, самореалізації та самооцінки особистості, зокрема, у студентської молоді. У статті ці поняття розглядаються як ключові аспекти особистісного розвитку, навчання та становлення у професійній діяльності. Досліджується

взаємозв'язок між цими явищами та їх вплив на особистісний та фаховий розвиток майбутніх психологів.

Стаття розкриває важливість самооцінки як критерію визначення власного прогресу та досягнень, а також демонструє, як самоактуалізація та самореалізація сприяють формуванню глибокого розуміння власної особистості і власних цілей. Показано, що самоактуалізація передбачає досягнення особистісного потенціалу, на відміну від самореалізації, яка включає самопізнання і самовираження в соціальному середовищі. Зокрема, розглянуто фактори, що визначають якість самооцінки та взаємозв'язок між цими аспектами і відповідним впливом на особистісний розвиток студентів.

Наголошено на тому, що актуальність досліджуваної проблеми визначається як тенденціями розвитку самоактуалізації сучасної людини, так і необхідністю вивчення фахових навичок майбутніх психологів, які стануть регуляторами поведінки на життєвому шляху.

Ключові слова: самоактуалізація, самореалізація, самооцінка, професійна самореалізація, майбутні психологи, самоактуалізована особистість, психологічне благополуччя.

Yevheniia Kaliuzhna

*Candidate of Psychological Sciences,
Associate Professor of the Department of Practical Psychology,
Faculty of Psychology, Social Work and Special Education of the
Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0003-0735-2247>*

Nataliia Lisova

*Lecturer at the Department of Practical Psychology,
Faculty of Psychology, Social Work and Special Education of the
Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, Ukraine,
<https://orcid.org/0009-0000-3727-6500>*

Daria Zinchenko

*master's student at the Department of Practical Psychology,
Faculty of Psychology, Social Work and Special Education of the
Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, Ukraine,
<https://orcid.org/0009-0005-2032-9334>*

SELF-ACTUALIZATION AND SELF-FULFILLMENT: RELATIONSHIP AND INTERRELATION WITH SELF-ESTEEM IN THE CONTEXT OF PERSONALITY PROFESSIONALIZATION

Abstract. The article is devoted to a comprehensive analysis of the processes of self-actualization, self-realization and self-esteem of the individual, in particular, of students. The article considers these concepts as key aspects of personal development, training and professional development. The relationship between these concepts and their impact on the personal, and professional development of future psychologists is investigated.

The article is devoted to a comprehensive analysis of the processes of self-actualization, self-esteem and self-realization of the individual, in particular, of students. The article considers these concepts as key aspects of personal development, training and professional development. The relationship between these concepts and their impact on the scientific, personal, and professional development of future psychologists is investigated.

The article reveals the importance of self-esteem as a criterion for determining one's own progress and achievements and also explores how self-actualization and self-realization contribute to the formation of a deep understanding of one's own personality and one's goals. It was demonstrated that self-actualization involves the revelation of personal potential, as opposed to self-realization, which includes self-knowledge and self-expression in a social environment. In particular, the factors that determine the quality of self-esteem as well as the relationship between these aspects and the corresponding impact on the personal development of students are considered.

It was emphasized that the relevance of this problem is determined both by the development trends of self-actualization in modern individuals, as well as by the necessity of studying the professional skills of future psychologists who will become regulators of behavior on the path of life.

Keywords: self-actualization, self-realization, self-evaluation, professional self-realization, future psychologists, self-actualized personality, psychological well-being

Постановка проблеми. З розвитком новітніх технологій та появою нових сфер праці постає питання щодо самоактуалізації як особистості загалом, так і з професійної точки зору. В останні роки одним із найпопулярніших напрямків досліджень психологів стало центральне поняття гуманістичної психології – самоактуалізація. Особливо важливим етапом становлення особистості та розкриття власної самоактуалізації у суспільстві – є юнацький вік, навчання у вищих навчальних закладах та набуття фахових

навичок. Актуалізація, зокрема, власних та професійних можливостей стає ключовою умовою становлення зрілості особистості та її подальших дій у житті.

Враховуючи ці обставини, постає важливе та актуальне питання щодо ситуативної самоактуалізації майбутніх психологів та набуття професійних умінь під час навчання у вищому навчальному закладі. Беручи до уваги сучасні фахові засади до молодих спеціалістів, на ринку праці постають проблеми з працевлаштуванням, адже з'являються вимоги щодо підвищення кваліфікації, потреба у відвідуванні додаткових курсів та постійне вдосконалення себе. Проте на сучасному етапі розвитку суспільства, професія психолога користується попитом, враховуючи також події сьогодення.

Особливо важливою у цьому питанні є проблема результативності навчання, досягання цілей і побудова подальших перспектив, що відображає особливості ситуативної самоактуалізації майбутніх психологів. Важливо визначити ціннісні орієнтири, які допоможуть актуалізуватися майбутнім психологам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику самоактуалізації в психології найбільш активно розробляв А. Маслоу. Він вважав, що самоактуалізація є найвищою потребою людини. Загалом вивченню проблеми самоактуалізації, психологічних особливостей відповідного процесу в різні періоди займалися А. Адлер, Г. Балл, К. Гольдштейн, Е. Еріксон, О. Колісник, А. Маслоу, Г. Олпорт, К. Роджерс, В. Франкл, Е. Фром та інші.

Поліаспектність формування перспектив професійно-особистісної самореалізації досліджували багато відомих вчених, серед яких І. Бех, М. Боришевський, О. Киричук, Г. Костюк, Л. Новікова, В. Якунін та ін. Щодо власне психологів, то цю проблему розглядають здебільшого в контексті їх професійної підготовки (О. Бондаренко, Ж. Вірна, Л. Долинська, Л. Карамушка, С. Максименко, Н. Пов'якель, В. Семиченко, Н. Чепелєва, Т. Яценко).

Мета статті – аналіз особливостей самоактуалізації та самореалізації особистості у професійній площині та їх зв'язок з самооцінкою.

Виклад основного матеріалу. В умовах сучасного світу, де відбувається постійний розвиток та зміни усіх сфер життєдіяльності людини, постає проблема особистісного розвитку та успіху. Для досягнення цього важливим етапом життя стає довготривала професійна підготовка, яка потребує чимало зусиль та часу, а також велика робота над власним саморозвитком та самовдосконаленням. У зв'язку з цим нами було розглянуто та проаналізовано різні теорії зарубіжних та вітчизняних вчених щодо важливого для кожної особистості поняття «самоактуалізація».

У широкому розумінні термін «самоактуалізація» у психології розглядається як властивість людини, яка проявляється у бажанні самовдосконалю-

ватися, самореалізовуватися у певних сферах та у житті загалом. Її можна вважати як готовністю до саморозвитку, за допомогою якої відбувається одночасний розвиток різних аспектів у житті людини шляхом докладання певних зусиль, які не шкодять ні ментальному, ні фізичному здоров'ю, для того, аби розкрити власний потенціал та зрозуміти свою поведінку. Це прагнення людини до повнішого розкриття та виявлення власних прагнень та можливостей.

Самоактуалізація виступає важливим мотиваційним фактором у розвитку особистості, у пізнанні самого себе та своїх потреб. За допомогою самоактуалізації, людина розкриває свої здібності, таланти, можливості, стаючи ближче до своєї цілі та користуючись набутими знаннями та вміннями. Загалом дослідження питання самоактуалізації перетинається з такими проблемами як почуття власної гідності, життєві цінності, розуміння своїх цілей та інші.

Людина, яка замається власною самоактуалізацією знаходиться на шляху до бажаного життя, у гармонії з собою і стає тим, ким хоче бути. Результативність та повнота розкриття цього процесу залежить від самої особистості, а саме від розвитку її світогляду, свідомості, емпатії тощо. Мотиви до самоактуалізації є первинними потребами, які закладені у людині [5]. На сьогодні самоактуалізації – це і повне пізнання та прийняття себе, і виявлення й розвиток людиною власних індивідуальних можливостей, і реалізація власних цілей та здібностей, і прагнення до внутрішньої синергії людини тощо [2].

Уперше термін «самоактуалізація» як наукову категорію запропонував К. Гольдштейн у 1939 році. Вчений зазначив, що самоактуалізація – це здатність організму перебудовуватися під дією травмуючих обставин. Він вважав, що самоактуалізація є найсильнішою потребою людини, яка здатна притінити важливі побутові потреби людини (голод, спрага тощо) [5].

Проблематикою самоактуалізації займався А. Маслоу. Розглядаючи створену ним «піраміду потреб», дослідник вважав, що самоактуалізація є однією з найвищих потреб людини. А. Маслоу визначає самоактуалізацію як «...прагнення людини актуалізувати те, що міститься в ній в якості потенцій. Цю тенденцію можна назвати прагненням стати тією людиною, якою вона може стати, досягнути вершини свого потенціалу» [7].

К. Роджерс, доповнюючи цю теорію, вказує, що самоактуалізація покращує розвиток індивіда в напрямку все більшої складності, зрілості, компетентності, самодостатності. За концепцією А. Адлера, самоактуалізація відповідає поняттю «прагнення до переваги», тобто до досконалості. Саме продуктивне прагнення до досконалості, доповнюючи це громадським почуттям, є важливими рисами здорової особистості [12].

У вітчизняній психології, вивчаючи та аналізуючи самоактуалізацію, вчені застосовували діяльнісний підхід до трактування внутрішнього світу людини, тобто, пов'язували самоактуалізацію з внутрішніми відчуттями особистості, її розвитком та вдосконаленням. Так, Б. Ананьєв, вивчаючи явище самоактуалізації, використовував категорію індивідуальності. Він вважав, що індивідуальність є найвищим рівнем розвитку психіки, який складається шляхом взаємозв'язку особистісних властивостей людини як особистості та як суб'єкта діяльності, які обумовлені її природними можливостями. На думку вченого, рівень зрілості людини пояснюється у здатності самостійно приймати рішення і здійснювати вибір відповідно до обставин, бути цілісним із собою та творчим. З цієї точки зору, становлення індивіда знаходиться поряд зі становленням його цілісності, які відбуваються у процесі діяльності та розвитку [12].

Вчені розглядають суб'єкта як один з чинників, який допомагає окреслити механізми для втілення в реальність потенційних властивостей та можливостей особистості. Він вважає, що здатність до самовизначення, самовдосконалення та саморозвиток – є головними ознаками суб'єкта. Вчений розглядає поняття «самоактуалізація» як властивість особистості, яка поєднує у собі емоційну, змістовну, динамічну та відображувальну категорії. У таких межах розкриваються вольові якості особистості, які демонструють, як вона змогла надати єдності бажанням, потягам і застосовувати свою волю для їх реалізації в особистісно-ціннісних і суспільно-значущих формах [7].

На підставі аналізу теорій вітчизняних та зарубіжних вчених стосовно самоактуалізації, можна сформулювати її визначення. Отож, самоактуалізація – це процес знаходження особистістю місця у цьому житті, відчуття усвідомлення повноти свого існування, реалізація потенційних можливостей. Це здатність брати на себе відповідальність, прислухатися до самого себе, гармонійно розвиватися у всіх аспектах і напрямках життєдіяльності. Самоактуалізація є однією з найважливіших особливостей людини, для реалізації якої потрібно пройти шлях особистісного становлення і розкриття власних характеристик.

Вивчаючи особливості самоактуалізації, важливо наголосити на тому, як саме проявляються певні характеристики в особистості, тому був запропонований термін – самоактуалізована особистість. Така людина сприймає власні здібності як інструменти, які можна використати у житті.

Проблема особистісного зростання є актуальною як для чоловіків, так і для жінок різної вікової категорії. Це явище у психології пов'язують з прагненням особистості до саморозвитку, самоактуалізації, аби сповна реалізувати внутрішні інтенції. Становлення соціально активної та внутрішньо розвиненої особистості у більшій мірі залежить від власних амбіцій, особистих

зусиль конкретної людини, які орієнтовані на самовдосконалення та самореалізацію. Вони є важливими чинниками досягнення успіху у житті. Рушійними силами особистісно-індивідуального зростання можна виділити життєві кризи, які змінюють курс життєвого шляху людини і підштовхують до змін. Людина, прагнучи до самоактуалізації, долає життєві бар'єри і досягає цілі, за допомогою власних можливостей та розвитку.

Характеристики самоактуалізованої особистості – це ряд певних властивостей, які формуються під час розвитку людини та своїх здібностей, а також, власне, самої актуалізації. Ці характеристики пов'язані між собою, є допоміжними одна для одної, створюючи відповідний образ особистості; вони є результатом її діяльності й особистісно-індивідуальних якостей. Людина, перебуваючи у процесі самоактуалізації, набуває нових властивостей, змінює свій світогляд та внутрішні відчуття, власне ставлення до навколишньої дійсності. На це впливають соціальні чинники та власний досвід індивіда, його мотивація та бажання.

Розглядаючи самоактуалізовану особистість з позиції вікової категорії, ми звертаємося до думки науковців, які вважають, що самоактуалізація можлива лише у дорослому віці. Так, К. Абульханова-Славська наголошує на тому, що для самоактуалізації особистість має пізнати свої здібності та внутрішні сили, сформувати «образ Я», а також забезпечити умови для своєї самореалізації [1].

Виходячи з характеристики самоактуалізованої особистості, можемо припустити, що чим більше студент, майбутній психолог, буде самоактуалізуватися, тим більше він буде психологічно, морально і фізично здоровою людиною, зосередженою на власних проблемах і їх вирішенні, на задоволенні своїх особистісних потреб.

Особистісну самореалізацію майбутніх психологів під час їхнього навчання вивчала Л. Мова. До характеристик особистісної самореалізації вчена віднесла: комунікабельність, низький ступінь агресивності, тривожності, високий рівень творчості та креативності, розвинена емпатія, стресостійкість, самостійність, впевненість у собі тощо [8].

Ми вважаємо важливим для наукової діяльності акцентувати увагу на тому, щоб розрізнити два поняття «самоактуалізації» та «самореалізації». Два процеси можна трактувати відповідно до запропонованої ідеї А. Маслоу, який стверджував, що у людській природі закладене прагнення до реалізації своїх потенційних можливостей і талантів. Отже, ми можемо використовувати ці два терміни як синоніми. Ймовірно, самоактуалізацію й самореалізацію можемо розглядати разом як два етапи процесу саморозвитку особистості; як єдність внутрішнього і зовнішнього світів індивіда [12].

Отже, самореалізація – це розуміння власного потенціалу, втілення в життя внутрішніх ресурсів й здібностей і використання їх у практичній

діяльності, реалізуючи власні наміри та бажання. Самореалізація починається із соціального самовизначення та продовжується до завершення життя людини. Самореалізація – це цілісна діяльність і поведінка особистості.

Згідно з цими положеннями, самоактуалізацію можна вважати процесом осягнення своєї індивідуальності, що безпосередньо відбувається всередині людини, і яка втілюється в конкретній діяльності. Саме в усвідомленні власних внутрішніх сил, у специфічній когнітивній діяльності здійснюється процес самоактуалізації. У свою чергу, самореалізація – це процес обпрямлення власних сил особистості в суспільстві через різні види професійної чи соціальної діяльності. Як наслідок, успішна самореалізація спричиняє актуалізацію нових потенційних можливостей, що у результаті забезпечує ріст, розвиток і самовдосконалення [12].

Кожен індивід у процесі життєдіяльності прагне до повного й адекватного розкриття своїх сутнісних сил – самореалізації індивідуальності. Отже, самореалізацію можна визначити як «процес усвідомленого, найбільш повного та вільного обпрямлення сутнісних сил особистості в ході її різноманітної діяльності» [9].

У психології можемо виокремити дві сторони реалізації особистістю себе та власних сил – професійна та приватна (особистісна).

Важливим етапом для студентів при формуванні професійної самореалізації є вибір навчального закладу та майбутньої професії, а у подальшому вже вибір місця роботи та становлення у вибраній справі. Отже, це ключові фактори, які впливають на успішну професійну самореалізацію. Одним з важливих критеріїв успішності професійної діяльності можна виділити кар'єрне зростання, яке включає високі знання та обізнаність у професії, яку обрали. Також сюди відносимо і бажання розвиватися та просуватися кар'єрними сходами, і брати відповідальність за більш складнішу роботу, виконавши яку можна продемонструвати свій компетентний професіоналізм та майстерність. У процесі просування до професійної самореалізації майбутньому фахівцю потрібно вибудувати індивідуальний стиль діяльності, який буде найбільш зручний для людини та обумовлений особистими властивостями та можливостями психолога.

Поняття професійної самореалізації розглядається як соціалізований шлях гармонійного розвитку особистості у спеціалізованому аспекті, який включає в себе здобуття професійно-практичного та духовного досвіду в процесі отримання кваліфікації спеціаліста протягом професійного становлення (навчання) та вдосконалення набутих умінь та фахового зростання в процесі виконання професійних обов'язків, що є невід'ємним атрибутом розкриття й здійснення особистісного професійного потенціалу [10].

Професійна самореалізація має індивідуальний характер та є складним і довгим процесом поетапного перетворення професійного бажання та потенціалу

на реальне, що відбувається протягом усього життя людини від навчання і до старості.

Особистісна самореалізація полягає в прагненні людини до найефективнішого застосування об'єктивних умов соціалізації та власних здібностей, у результаті чого досягаються поставлені цілі. Метою у процесі самореалізації зазвичай є уявне передбачення майбутнього та його перспектив, а також методи їх досягнення. Часто особистість самореалізується не в одному виду діяльності, а в декількох. Виходячи з цього, можна стверджувати, що окрім професійної самореалізації, люди прагнуть реалізувати себе в сім'ї, побудувавши міцні сімейні відносини, мати цікаві захоплення тощо.

Досліджуючи проблеми професійної та особистісної самореалізації важливими є ідеї, розроблені К. Абульхановою-Славською, у яких йдеться про стратегії життєвого шляху як основної форми розвитку особистісних властивостей людини. Упродовж усього життя особистість часто змінює ролі, статуси, види діяльності, що проявляється у змінах структурних компонентів її особистісних критеріїв – здібностей і потенцій – «те, що людина може», відносин і спрямованості – «те, що людина хоче» та її характеру як стійкої програми реалізації своїх можливостей – «що людина є» [1].

Своєрідність діяльності майбутнього фахівця-психолога полягає у тому, що він виявляє власні індивідуально-особистісні властивості та можливості у професійній діяльності. Самореалізація психолога – один із важливих критеріїв професійного та особистісного становлення загалом. Вона виступає основним показником готовності студента до діяльності та демонструє його зрілість, що у подальшому сприяє розвитку творчого потенціалу та самовдосконалення. Одним із головних аспектів успішної життєдіяльності, як з професійного боку, так і з особистісного, є формування та реалізація фахових компетентностей і індивідуальних властивостей особистості.

Важливою проблематикою у цьому питанні постає самооцінка студента, яка впливає на особистісну та професійну самореалізацію, а також самоактуалізацію особистості загалом. Самооцінка формує самосвідомість людини і може змінюватися впродовж життя відповідно до обставин. Вона пов'язана з самоактуалізацією людини, її реалізацією та розвитком загалом. Взаємодія внутрішніх і зовнішніх чинників становлення самооцінки студента є структурним компонентом самосвідомості.

Студенство є важливим етапом у становленні особистості, формуванні фахових навичок майбутнього фахівця, його взаємодії з оточуючими. Професійне навчання стає платформою для самоактуалізації студента, розкриває його людські властивості, які знадобляться для майбутньої професії. Однією з таких властивостей є самооцінка як індивідуально-особистісна якість студента. Вона є одним з найважливіших чинників, що впливає на поведінку індивіда.

Дослідження самооцінки займає важливе місце у психології. Це зумовлено тим, що рівень самооцінки впливає на життя кожної особистості, її фізичне та емоційне здоров'я. Рівень самооцінки відбивається на психічних можливостях студента, його контактах з іншими, внутрішньому ставленні до себе та до життя. Розуміння місця самооцінки у розвитку і формуванні особистості потребує детального ознайомлення.

Отже, на перший погляд можна визначити, що самооцінка – це оцінка людиною самої себе, власних здібностей та якостей, а також місця серед інших. Від цієї властивості залежать майже всі сфери життя особистості, такі як: спосіб життя, зовнішній вигляд, успішність у навчанні чи роботі тощо.

Першим, хто запропонував термін «самооцінка», був У. Джеймс – «образ самого себе» у структурі особистості. Самооцінка є судженням людини про міру наявності в неї тих чи інших якостей, властивостей у співвідношенні їх з певним еталоном, зразком. Як зазначає Є. Дядюкіна, самооцінку можна розглядати як «оцінку особистістю самої себе, своїх здібностей, якостей і місця серед людей» [4].

Самооцінку також трактують зі сторони взаємин людини з її оточенням, що засновується на вимогливості та критичності до себе та своєї поведінки, на визначенні співвідношення успіхів і невдач. Підсумовуючи такий підхід, можна сказати, що самооцінка впливає на розвиток особистості та якість її життя і вчинків.

Самооцінку можна поділити на актуальну і потенційну. Актуальна самооцінка – така, що людина вже змогла досягнути на сьогодні, а потенційна – така, що людина зможе досягнути у майбутньому. Самооцінку також поділяють на адекватну, коли особистість може оцінити себе і власні можливості адекватно, та неадекватну, коли людина занижує або завищує себе і свої можливості.

Під час сильних відхилень від адекватної самооцінки особистість може відчувати психологічний дискомфорт. Отож, адекватна (здорова) самооцінка – важливий чинник у побудові добрих стосунків з навколишніми людьми та досягненні успіхів. Людина з неадекватною самооцінкою – завищеною або заниженою – має спотворене уявлення про власний внутрішній стан, що перешкоджає гармонійному розвитку особистості, її діяльності та досягненні істинних результатів, а також показує у людині необ'єктивне ставлення до себе. Така поведінка ускладнює життя та комунікацію з іншими у різних обставинах.

Наведемо ще одне визначення терміну «самооцінка», яке трактує Н. Видолоб. Він зазначає, що самооцінка виступає потребою у самореалізації, ідентифікації особистості. За допомогою цієї властивості людина може знайти себе, своє місце і призначення у соціумі. Самооцінка людини в багатьох випадках залежить від оцінок і переконань інших [3].

Самооцінка – це індивідуальна властивість особистості, яка демонструє її ставлення до себе та до оточуючих, оцінку своїх здібностей та можливостей, адекватність якої забезпечує гармонійний розвиток всіх сфер життя людини. Проте, відхилення від адекватної самооцінки може псувати намагання майбутнього фахівця до самоактуалізації та негативно відображатися на його професійному та особистісному розвитку. Загалом самооцінка формується у зв'язку з самоактуалізацією у різних аспектах життєдіяльності людини. Для гармонійного розвитку студента слід звернути увагу на формування адекватної самооцінки та його бажання до самоактуалізації й саморозвитку.

Адекватність самооцінки залежить від виховання у дитинстві і близького кола оточення людини. Низький рівень самооцінки потребує значних витрат енергії на психологічний захист. Відповідно низький рівень самооцінки, нелюбов до себе, провокує в особистості низький рівень власних домагань, що у результаті перетворюється на небажання до розвитку, досягання успіху, реалізації у діяльності тощо. Згідно з цим, завищена самооцінка шкодить майбутньому фахівцю, адже не дає продуктивно розвиватися та спілкуватися, нав'язуючи те, що діяльність і люди навколо не гідні його уваги. Тому самоактуалізація та самореалізація у таких випадках починають працювати навпаки, і людина втрачає можливості досягнення важливих індивідуально-особистісних характеристик та професійних можливостей для подальшої життєдіяльності.

Висновки. Потреба у самоактуалізації є природною потребою, що надає індивідуальному життю людини яскравої спрямованості та глибокого сенсу, допомагає впоратися з життєвими негараздами і йти до успіху. Самоактуалізація передбачає стан, в якому особа розвиває свій потенціал, реалізує свої цінності, здібності та інтереси, а також досягає гармонії між своїми потребами і цілями. Самоактуалізована особистість постійно прагне до розвитку і самовдосконалення, при цьому, взаємодіючи з навколишнім світом, пристосовуючись до нього, вона набирається досвіду та творить своє життя. Самоактуалізована особистість має внутрішній потяг до росту та розвитку своїх здібностей, приймає свої слабкі та сильні сторони. Щодо ситуативної самоактуалізації, вона відбувається у конкретних контекстах і залежить від взаємодії особистості з оточенням, включаючи інших людей, фізичне оточення, соціальні умови, рівень мотивації тощо.

Одним з найвищих рівнем мотиваційної структури є потреба у самореалізації. Факт присутності цих потреб свідчить про високий рівень спрямованості й розвитку особистості. Особистісна і професійна самореалізація є важливими аспектами для майбутніх психологів. Ці процеси допомагають їм розвивати свої особистісні й професійні потенціали, досягати високих результатів у своїй роботі та в особистому житті. Особистісна самореалізація

означає розвиток своїх унікальних здібностей, цінностей та інтересів, а також досягнення гармонії між різними сферами життя.

Професійна самореалізація означає досягнення успіху і задоволення в роботі. Високий рівень професійної підготовки майбутнього психолога є можливим лише за умови відповідної особистісної самореалізації та розвитку студента. Самооцінка студентів відображає їх оцінку власних навичок, здібностей і досягнень. Це суб'єктивна оцінка себе, яка може впливати на мотивацію і результати навчання, та в цілому на психологічне благополуччя особистості.

Література:

1. Абульханова-Славська, К. (2006). Методологічне значення категорії суб'єкта для сучасної психології. У Людина. Суб'єкт. Вчинок: філософсько-психологічні студії (с. 37–51). Київ, Україна: Либідь.
2. Братаніч, Б., & Ільченко, І. (2011). Самоактуалізація особистості та освіта. Філософські проблеми освіти, 2, 13.
3. Видолоб, Н. (2016). Проблема самооцінки особистості у контексті гуманістичної психології. Молодий вчений, 9.1(36.1), 21-25.
4. Дядюкіна, Є. (2011). Самооцінка як міждисциплінарне поняття. Науковий вісник Донбасу. Отримано з http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2011_1_21.
5. Лозова, О. (Ред.). (2014). Компетентнісний підхід у професійній підготовці майбутніх психологів. Вінниця, Україна: Віндрук.
6. Кузікова, С. (2011). Психологічні основи становлення суб'єкта саморозвитку в юнацькому віці. Суми, Україна: МакДен.
7. Мельничук, О., Пасічник, Р., & Вольнова, М. (2009). Психологія особистості: Хрестоматія. Київ, Україна: НПУ імені М.П. Драгоманова.
8. Мова, Л. (2003). Психологічні особливості забезпечення особистісної самореалізації майбутніх психологів у процесі фахової підготовки (Докторська дисертація). Київ, Україна.
9. Муляр, В. (1997). Самореалізація особистості як соціальна проблема (філософсько-культурологічний аналіз). Житомир, Україна: ЖІТІ.
10. Пилипенко, Н. (2005). Психологічні особливості самореалізації особистості в умовах професійної кризи. Соціальна психологія, 3(11), 72-79.
11. (б.д.). Самоактуалізація особистості: теоретичне осмислення проблеми. Отримано з <https://www.inforum.in.ua/conferences/19/46/318>.
12. Старинська, Н. (2015). Особливості самоактуалізації майбутніх психологів у процесі професійної підготовки. Київ, Україна: Інтерсервіс.

References:

1. Bratanich B. & Ilchenko I. (2011) Samoaktualizatsiia osobystosti ta osvita [Self-actualization of personality and education. Philosophical problems of education]. 2, 13 [in Ukrainian].
2. Abulkhanova-Slavska K. (2006) Metodolohichne znachennia katehorii sub'iekta dlia suchasnoi psykholohii. Liudyna. Sub'iekt. Vchynok: filosofsko-psykholohichni studii [The methodological significance of the subject category for modern psychology. Man. Subject. Action: philosophical and psychological studies], Kyiv, 37–51 [in Ukrainian].

3. Vydolob N. (2016) Problema samootsinky osobystosti u konteksti humanistychnoi psykholohii [The problem of self-esteem of the individual in the context of humanistic psychology]. *Molodyi vchenyi – A young scientist*. 9.1(36.1), 21-25 [in Ukrainian].
4. Diadiukina YE. Samootsinka yak mizhdystsypynarne poniattia [Self-esteem as an interdisciplinary concept]. *Naukovyi visnyk Donbasu – Scientific Bulletin of Donbass*. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2011_1_21 [in Ukrainian].
5. Kompetentnisnyi pidkhid u profesiinii pidhotovtsi maibutnikh psykholohiv (2004). [Competency approach in professional training of future psychologists]: pid nauk. red. Lozovoi O. Vinnytsia [in Ukrainian].
6. Kuzikova S. (2011) Psykholohichni osnovy stanovlennia sub'iehta samorozvytku v yunatskomu vitsi [Psychological foundations of becoming a subject of self-development in youth], Sumy [in Ukrainian].
7. Melnychuk O., Pasichniak R. & Volnova M. (2009) Psykholohiia osobystosti [Personality psychology], Kyiv [in Ukrainian].
8. Mova L. (2003) Psykholohichni osoblyvosti zabezpechennia osobystisnoi samorealizatsii maibutnikh psykholohiv u protsesi fakhovoi pidhotovky [Psychological features of ensuring personal self-realization of future psychologists in the process of professional training], Kyiv [in Ukrainian].
9. Mulyar V. (1997) Samorealizatsiya osobystosti yak sotsial'na problema (filosofs'ko-kul'turlohichnyy analiz) [Self-realization of the individual as a social problem (philosophical and cultural analysis)], Zhytomyr [in Ukrainian].
10. Pylypenko N. (2005) Psykholohichni osoblyvosti samorealizatsii osobystosti v umovakh profesiinoi kryzy. Sotsialna psykholohiia [Psychological features of self-realization of the individual in conditions of professional crisis. Social Psychology]. 3 (11), 72–79 [in Ukrainian].
11. Samoaktualizatsiia osobystosti: teoretychne osmyslennia problemy [Self-actualization of the individual: theoretical understanding of the problem]. URL: <https://www.inforum.in.ua/conferences/19/46/318> [in Ukrainian].
12. Starynska N. (2015) Osoblyvosti samoaktualizatsii maibutnikh psykholohiv u protsesi profesiinoi pidhotovky [Peculiarities of self-actualization of future psychologists in the process of professional training], Kyiv [in Ukrainian].